

Anonüümseks muudetud versioon

Tõlge

C-741/21 – 1

Kohtuasi C-741/21

Eelotsusetaotlus

Saabumise kuupäev:

1. detsember 2021

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Landgericht Saarbrücken (Saarbrückeni esimese astme kohus, Saksamaa)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

22. november 2021

Hageja:

GP

Kostja:

juris GmbH

[...]

LANDGERICHT SAARBRÜCKEN

5. tsiviilkolleegium

KOHTUMÄÄRUS

Kohtuasjas

GP, [...] Duisburg,

hageja

[...]

versus

juris GmbH Juristisches Informationssystem für die Bundesrepublik Deutschland
[...] Saarbrücken,

kostja

[...]

tegi Landgericht Saarbrückeni (Saarbrückeni esimese astme kohus, Saksamaa)
5. tsiviilkolleegium

[...] [kohtukolleegiumi koosseis] järgmise

kohtumääruse:

I.

Euroopa Liidu Kohtule (edaspidi „Euroopa Kohus“) esitatakse ELTL artikli 267 alusel järgmised eelotsuse küsimused selle kohta, kuidas tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määruse (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) (ELT 2016, L 119, lk 1) VIII peatükki, eelkõige artiklit 82:

1. Kas isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 82 lõikes 1 sisalduvat mõistet „mittemateriaalne kahju“ tuleb põhjendust 85 ja põhjenduse 146 kolmandat lauset silmas pidades tõlgendada nii, et see hõlmab kaitstud õiguspositsiooni mis tahes rikkumist, olenemata rikkumise muudest tagajärgedest ja olulisusest?
2. Kas kooskõlas isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 82 lõikega 3 on vastutus kahjuhüvitise eest välistatud seetõttu, et konkreetsel juhul põhjustas rikkumise isikuandmete kaitse üldmääruse artiklis 29 viidatud volitatud isiku inimlik eksimus?
3. Kas mittemateriaalse kahju eest ette nähtud hüvitise suuruse määramisel on lubatud või nõutav lähtuda isikuandmete kaitse üldmääruse artiklis 83, eelkõige artikli 83 lõikes 2 ja lõikes 5 nimetatud kriteeriumidest?
4. Kas iga rikkumise eest tuleb määrata eraldi kahjuhüvitis või määratakse mitme – vähemasti mitme samalaadse – rikkumise eest üks koguhüvitis, mida ei arvutata üksikute summade liitmise teel, vaid mis põhineb rikkumiste hindamisel kogumina?

II.

[...] [menetlus peatatakse, kuni Euroopa Kohus on eelotsuse küsimustele vastanud]

Põhjendused

A. Põhikohtuasja ese

- 1 Hageja – Saksamaal füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsev advokaat – oli juriidilist andmepanka haldava kostja klient. Pärast seda, kui hageja oli saanud oma teabenõudele kostjalt vastuse, et hageja isikuandmeid kasutatakse ka otseturunduse eesmärgil, võttis hageja tagasi kostjale 6. novembri 2018. aasta kirjaga antud nõusoleku saada e-posti ja/või telefoni teel teavitusi uuringuteenuste, sisu ja ürituste kohta ning kõik muud nõusolekud. Peale selle esitas ta vastuväited enda isikuandmete töötlemisele turunduslikul eesmärgil (välja arvatud töötlemistoimingud, mis on vajalikud tema poolt jätkuvalt tellitavate uudiskirjade [...] [uudiskirjade nimed] saatmiseks).
- 2 Hageja sai 2019. aasta jaanuaris posti teel kaks 18. jaanuari 2019. aasta kuupäeva kandvat kostja otsepostituskirja, mis olid saadetud tema büroo aadressile, kuid adresseeritud tema enda nimele. Seepeale teatas hageja 18. aprilli 2019. aasta kirjaga kostjale, et otsepostituskirjade koostamisega on tema andmeid ebaseaduslikult töödeldud; kirjale lisas ta uuesti 6. novembri 2018. aasta kirja, millega ta oli esitanud vastuväited isikuandmete kasutamisele turunduslikul eesmärgil, ja esitas isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 82 lõikele 1 tuginedes kahjuhüvitise nõude. 3. mail 2019 saatis kostja hagejale uue otsepostituskirja, mille peale esitas hageja 15. mai 2019. aasta kirjaga, mille toimetas kostjale kätte kohtutäitur, veel kord oma vastuväited.
- 3 Iga kõnealune otsepostituskiri sisaldas kümnekohalisest märkide jadast koosnevat koodi, mida kostja nimetab „isiklikuks testkoodiks“, ning aadressaadile esitatud üleskutset sisestada kood kostja osutatud veebisaidil. 7. juunil 2019 lasi hageja notaril avada 3. mai 2019. aasta otsepostituskirjas viidatud veebisaidi ja sisestada sinna isikliku testkoodi, mille peale kuvati kostja toodete tellimisvorm koos hageja isikuandmetega.
- 4 Hageja leiab, et kostja on ebaseaduslikult töödelnud tema isikuandmeid ja sellest tulenevalt rikkunud talle põhiõiguste harta artiklist 8 tulenevat põhiõigust, mille tagajärjel on ta kaotanud kontrolli oma isikuandmete üle. Seetõttu on kostja kohustatud isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 82 lõike 1 alusel hüvitama talle nii varalise kahju (kohtutäituri ja notari kulud) kui ka mittevaralise kahju, ilma et täidetud peaksid olema lisatingimused (rikkumise tagajärjed või olulisus).
- 5 Kostja eitab vastutust omakorda viitega sellele, et ta on ette näinud turunduslikul eesmärgil isikuandmete töötlemise suhtes esitatud vastuväidete läbivaatamise protseduuri ja et sel eesmärgil isikuandmete töötlemise suhtes esitatud vastuväitele hilinemisega reageerimine tulenes sellest, et üks töötaja oli korraldusi eiranud, ja/või sellest, et pärast seda, kui otsepostituskirjade saatmine oli juba tellitud, oleks vastuväitele saanud reageerida vaid ebaproportsionaalselt suurte jõupingutustega.

Kostja hinnangul ei kujuta isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 21 lõikes 3 sätestatud kohustuse rikkumine endast veel kahju isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 82 lõike 1 tähenduses.

B. Asjaomased õigusnormid

I. Liidu õigus

Määrus 2016/679 – isikuandmete kaitse üldmäärus (DSGVO)

6 Artikkel 82 Õigus hüvitisele ja vastutus

1. Igal isikul, kes on kandnud käesoleva määruse rikkumise tulemusel materiaalsel või mittemateriaalsel kahju, on õigus saada vastutavalt töötlejalt või volitatud töötlejalt hüvitist tekitatud kahju eest.

2. Kõnealuse töötlemisega seotud vastutav töötleja vastutab kahju eest, mis on tekkinud sellise töötlemise tulemusel, millega rikutakse käesolevat määrust. Volitatud töötleja vastutab töötlemise käigus tekitatud kahju eest ainult siis, kui ta ei ole täitnud käesoleva määruse nõudeid, mis on suunatud konkreetselt volitatud töötlejatele, või kui ta pole järginud vastutava töötleja seaduslikke juhiseid või on tegutsenud nende vastaselt.

3. Vastutav töötleja või volitatud töötleja vabastatakse vastutusest lõike 2 kohaselt, kui ta tõendab, et ei ole mingil viisil vastutav kahju põhjustanud sündmuse eest.

[...]

7 Artikkel 83 Trahvide määramise üldtingimused

[...]

2. Trahve kohaldatakse üksiku juhtumi asjaoludest sõltuvalt kas lisaks artikli 58 lõike 2 punktides a–h ja j osutatud meetmetele või nende asemel. Otsustades igal konkreetsel juhul trahvi määramise ja selle suuruse üle, pööratakse asjakohast tähelepanu järgmisele:

a) rikkumise laad, raskus ja kestus, võttes arvesse asjaomase töötlemise laadi, ulatust või eesmärki, samuti mõjutatud andmesubjektide hulka ja neile tekitatud kahju suurust;

b) kas rikkumine pandi toime tahtlikult või hooletusest;

c) vastutava töötleja või volitatud töötleja poolt võetud meetmed andmesubjektide kantava kahju leevendamiseks;

- d) vastutava töötleva või volitatud töötleva vastutuse aste, võttes arvesse nende poolt artiklite 25 ja 32 kohaselt võetud tehnilisi ja korralduslikke meetmeid;
- e) vastutava töötleva või volitatud töötleva eelnevad asjakohased rikkumised;
- f) järelevalveasutusega tehtava koostöö määr rikkumise heastamiseks ja rikkumise võimaliku kahjuliku mõju leevendamiseks;
- g) rikkumisest mõjutatud isikuandmete liigid;
- h) millisel viisil sai järelevalveasutus rikkumisest teada, eelkõige kas vastutav töötleva või volitatud töötleva teatas rikkumisest ja millisel määral ta seda tegi;
- i) kui asjaomase vastutava töötleva või volitatud töötleva suhtes on samas küsimuses varem võetud artikli 58 lõikes 2 osutatud meetmeid, siis nende meetmete järgimine;
- j) artikli 40 kohaste heakskiidetud toimingisjuhendite või artikli 42 kohaste heakskiidetud sertifitseerimismehhanismide järgimine, ning
- k) juhtumi asjaolude suhtes kohaldatavad mis tahes muud raskendavad või kergendavad tegurid, näiteks rikkumisest otseselt või kaudselt saadud finantskasu või välditud kahju.

3. Kui vastutav töötleva või volitatud töötleva rikub samade või seonduvate isikuandmete töötlemise toimingute puhul tahtlikult või hooletusest mitut käesoleva määruse sätet, ei ületa trahvi kogusumma summat, mis on sätestatud seoses raskeima rikkumisega.

[...]

5. Kooskõlas lõikega 2 võib järgmiste sätete rikkumise eest määrata trahvi, mille suurus on kuni 20 000 000 eurot või ettevõtja puhul kuni 4% tema eelneva majandusaasta ülemaailmsest aastasest kogukäibest, olenevalt sellest, kumb summa on suurem:

- a) töötlemise aluspõhimõtted, sealhulgas artiklite 5, 6, 7 ja 9 kohased nõusoleku andmise tingimused;
- b) andmesubjektide õigused artiklite 12–22 alusel;

[...]

8 Põhjendus 85

Isikuandmetega seotud rikkumine, kui seda asjakohaselt ja õigel ajal ei käsitleta, võib põhjustada füüsilistele isikutele füüsilise, materiaalse või mittemateriaalse kahju, nagu kontrolli kaotamine oma isikuandmete üle või õiguste piiramine, diskrimineerimine, identiteedivargus või pettus, rahaline kahju,

pseudonümiseerimise loata tühistamine, maine kahjustamine, ametisladusega kaitstud andmete konfidentsiaalsuse kadu või mõni muu tõsine majanduslik või sotsiaalne kahju asjaomasele füüsilisele isikule. [...]

9 Põhjendus 146

Vastutav töötleja või volitatud töötleja peaks hüvitama igasuguse kahju, mida füüsilisele isikule võib põhjustada töötlemine, mis ei ole käesoleva määrusega kooskõlas. Vastutav töötleja või volitatud töötleja tuleks sellest vastutusest vabastada, kui ta tõendab, et ta ei ole kahju eest mingil viisil vastutav. Kahju mõistet tuleks Euroopa Kohtu praktikast arvestades tõlgendada laialt ja sellisel viisil, mis kajastab täielikult käesoleva määruse eesmärke. See ei mõjuta muude liidu või liikmesriigi õiguses sätestatud normide rikkumisest tuleneva kahju eest esitatavaid nõudeid. [...]

Andmesubjektid peaksid saama täieliku ja tõhusa hüvitise kahju eest, mida nad on kandnud. [...]

II. Saksa õigus

Tsiviilseadustik (Bürgerliches Gesetzbuch, edaspidi „BGB“)

10 § 823 Kahju hüvitamise kohustus

(1) Isik, kes kahjustab tahtlikult või hooletuse tõttu õigusvastaselt teise isiku elu, keha, tervist, vabadust, omandit või muud õigust, peab hüvitama teisele isikule sellest tekkinud kahju.

(2) Sama kohustus kehtib isiku suhtes, kes rikub teise isiku kaitseks mõeldud seadust. Kui seaduse kohaselt on selle rikkumine võimalik ka ilma süüta, siis tekib hüvitamiskohustus ainult süü olemasolul.

11 § 253 Mittevaraline kahju

(1) Kahju eest, mis ei ole varaline kahju, võib rahalist hüvitist nõuda ainult seaduses sätestatud juhtudel.

(2) Kui keha, tervise, vabaduse või seksuaalse enesemääramisõiguse rikkumise eest on ette nähtud kahjuhüvitis, võib õiglast rahalist hüvitist nõuda ka kahju eest, mis ei ole varaline kahju.

C. Tõlgendamisega seotud kahtlused

I. Esimene eelotsuse küsimus

- 12 Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 82 lõige 1 näeb hüvitisenõude esitamise eeldustena ette määruse rikkumise, materiaalse ja mittemateriaalse kahju ning põhjusliku seose rikkumise ja kahju vahel.

Hageja tugineb nõude esitamisel üksnes asjaolule, et tema isikuandmete töötlemisel ei võetud arvesse tema vastuväidet, mistõttu on tema puhul rikutud põhiõiguste harta artiklis 8 sätestatud ja isikuandmete kaitse üldmääruses täpsustatud õigust omada kontrolli oma isikuandmete üle.

- 13 Seda arvestades tekib esmalt küsimus, kas kahju võib põhjustada juba isikuandmete kaitse üldmääruse rikkumine, ilma et rikutud oleks muid õiguspositsioone. Sellega võib tegemist olla juhul, kui isikuandmete kaitse üldmääruse rikutud säte annab andmesubjektile subjektiivse õiguse. Seega ei ole määruse rikkumise – näiteks pelgalt isikuandmete ebaseaduslik töötlemine vastavalt artikli 6 lõikele 1 või vastuväidete arvesse võtmata jätmine vastavalt artikli 21 lõikele 3 – ja kahju tekkimise kokkulangemise korral vaja tuvastada, kas rikutud on mõnda muud õiguspositsiooni.

- 14 Peale selle on vaja selgeks teha, kas kaitstud õiguspositsiooni mis tahes rikkumine on piisav, et tekiks õigus nõuda hüvitist.

Saksa õiguse kohaselt oli juba enne isikuandmete kaitse üldmääruse jõustumist võimalik nõuda hüvitist andmekaitset käsitlevate õigusnormide rikkumisega tekitatud mittevahalise kahju eest. Nimelt võib andmekaitset käsitlevate õigusnormide rikkumisega olla rikutud üldist isikuõigust, mille tagajärjel võib tekkida õigus nõuda BGB § 823 lõike 1, § 253 ja EIOK artikli 8 alusel hüvitist. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt toob aga üldise isikuõiguse rikkumine kaasa õiguse rahalisele hüvitisele vaid siis, kui tegemist on raske rikkumisega ja rikkumist ei saa piisavalt heastada muul viisil (Bundesgerichtshofi (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus, edaspidi „BGH“) 14. novembri 2017. aasta otsus VI ZR 534/15; BGH 17. detsembri 2013. aasta otsus VI ZR 211/12); konstitutsiooniõiguslikke kahtlusi selle suhtes ei esine (Bundesverfassungsgerichti (Saksamaa Liitvabariigi konstitutsioonikohus, edaspidi „BVerfG“) 2. aprilli 2017. aasta määrus 1 BvR 2194/15).

- 15 Kas asjaomased piirangud kehtivad ka isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 82 lõikes 1 sätestatud õiguse suhtes nõuda mittemateriaalse kahju hüvitamist, näib küsitavana.

Põhjenduse 146 kolmandat ja kuuendat lauset arvestades võiks lähtuda sellest, et mõistet „kahju“ isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 82 lõike 1 tähenduses tuleb tõlgendada laialt, liiatigi kuna põhjenduses 85 on kontrolli kaotamine isikuandmete üle sõnaselgelt kahjuks loetud.

Teiselt poolt viidatakse põhjenduses 85 „tõsisele majanduslikule või sotsiaalsele kahjule“, mis võib tähendada, et väikese kahju korral hüvitise maksmise kohustus puudub.

II. Teine eelotsuse küsimus

- 16 Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 82 lõike 1 sõnastuse kohaselt ei ole kahjuhüvitise nõue seotud vastutava töötaja või volitatud töötaja süüga, millest tulenevalt tuleb ilmselt lähtuda süü eeldusest, arvestades ka isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 82 lõiget 3, mille kohaselt vabastatakse vastutav töötaja vastutusest, kui ta tõendab, et ta ei ole mingil viisil vastutav kahju põhjustanud sündmuse eest.
- 17 Sättest ei tulene, millised konkreetsed nõuded tuleb sellele tõendamisele esitada, eelkõige jääb lahtiseks, kas sõna „vastutav“ tuleb mõista tahtluse või hooletuse tähenduses ja milline tähendus on sõnastusel „ei ole mingil viisil“.
- 18 Seda arvestades omandab tähtsuse küsimus, kas vastutav töötaja vabaneb vastutusest juba siis, kui ta tugineb töötaja eksimusele – käesolevas asjas sellele, et sõnaselget korraldust rikkudes jäeti turunduslikul eesmärgil isikuandmete töötlemise suhtes esitatud vastuväide süsteemi sisestamata. Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 82 lõike 3 selline tõlgendus võib aga kaasa tuua isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 82 lõikes 1 sätestatud nõudeõiguse olulise piiramise, kui vastutav töötaja saaks üldise viitega töötaja eksimusele vastutusest vabaneda. Koosseisutunnust „ei ole mingil viisil“ võiks pidada selle korrektuuriks, kuid sellest ei nähtu, millised nõuded tuleb sellega seoses täita.

III. Kolmas eelotsuse küsimus

- 19 Selle küsimusega soovitakse teada, milliste kriteeriumide kohaselt saab määrata nõutud hüvitise suuruse, eelkõige kas isikuandmete kaitse üldmäärusega on ette antud ühtsed kriteeriumid või sõltub hüvitise suurus asjaomastest riigisisestest õigusnormidest.
- 20 Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 83 esemeks on küll trahvid, kuid seal nimetatud kriteeriumid näivad olevat sobivad ja tõhusad ka mittevahalise kahju eest määratava rahalise hüvitise suuruse arvutamiseks. Nende kriteeriumide ühtse kohaldamisega kõikides liikmesriikides järgitakse lisaks kahju tõhusa hüvitamise nõuet (põhjendus 146). Eelotsuse küsimus on seejuures erilise tähtsusega, kuna isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 83 lõikes 5 on teatud rikkumiste (muu hulgas isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 ja artikli 21 rikkumise) korral ettevõtja puhul nähtud võrdlusalusena ette tema aastakäive.

IV. Neljas eelotsuse küsimus

- 21 Põhikohtuasjas töödeldi korduvalt isikuandmeid otseturunduse eesmärgil, olgugi et enne oli selle suhtes korduvalt esitatud vastuväiteid.
- 22 Seda arvestades tekib küsimus, kas isikuandmete kaitse üldmääruse iga üksikut rikkumist tuleb käsitleda eraldi ja iga rikkumise eest tuleb määrata eraldi sanktsioon või tuleb mitme – vähemasti mitme samalaadse – rikkumise eest määrata üks koguhüvitis. Sellega seondub küsimus, kas koguhüvitise määramisel tuleb välja arvutada iga üksiku rikkumise eest määratava hüvitise summa, mida tuleb koguhüvitise määramisel – kuid mitte kokkuliitmise kaudu – arvesse võtta, või on koguhüvitise määramise aluseks rikkumiste hindamine kogumina.

V. Eelotsusetaotlus

- 23 Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 82 lõikes 1 sätestatud õigust hüvitisele ei ole Euroopa Kohtu praktikas seni ammendavalt selgitatud, selle nõudeõiguse konkreetseid tingimusi ei saa määrata ka vahetult isikuandmete kaitse üldmääruse põhjal, eelkõige ei saa vahetult isikuandmete kaitse üldmäärusest tuletada puuduva olulisuse tunnust, mistõttu tuleb eespool sõnastatud küsimuste selgitamiseks esitada eelotsusetaotlus (vt BVerfG 14. jaanuari 2021. aasta määrus 1 BvR 2853/19).
- 24 Austria Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim üldkohus) esitas 15. aprilli 2021. aasta määrusega [...] [kohtuasja number] Euroopa Kohtule juba eelotsusetaotluse küsimusega isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 82 kohta. See ei takista käesoleva eelotsusetaotluse esitamist, liiatigi kuna eelotsuse küsimused käsitlevad sama temaatikat vaid osaliselt.

[...] [allkiri]